

İkinci Dünya Savaşı karşısında Trotskiy ve Trotskistler

Pierre Broué*

1. Az bilinen belgeler

Bir süre önce, Daniel Guérin, Trotskiy'in İkinci Dünya Savaşı üzerine yazdığı bazı metinleri yayımladı. [1] Yazdığı önsöz sebebiyle, Trotskist olduğunu iddia eden farklı grupların yayın organlarında topa tutuldu. Özellikle de yazdıklarımı keyfi şekilde makaslayarak Trotskiy'in düşüncesini çarpıtmakla suçlandı. Trotskiy'in fikirlerini yanlış yorumlayarak, onu bir sosyal-yurtsever değilse de, en azından dar bir anti-faşizmle malul, "Sovyetler Birliği'ni savunmayı" savaşa

---

* Bu yazı ilk kez Fransızca olarak *Cahiers Léon Trotsky* adlı dergide (sayı 23, Eylül 1985, s. 35-60) yayımlanmıştır. Yazı daha sonra İngilizce'ye çevrilerek *Revolutionary History* dergisinde yer almıştır (cilt 3, sayı 4, Güz 1991). Buradaki metin Burak Sayım tarafından İngilizce'den çevrilmekle birlikte metnin Fransızcası ile de karşılaştırılmıştır. İngilizce çevirinin Fransızca'ya sadık kalmadığı yerlerde çevirmen yoldaşımız makalenin Fransızca aslındaki ifadesi de köşeli parantez içinde aktarmıştır. Pierre Broué (1926-2005) devrimci Marksist bir Fransız tarihçisidir, Trotskist harekette uzun süre boyunca militan faaliyet göstermiştir. Siyasi faaliyeti uzun yıllar boyunca "Lambertist" olarak bilinen ve merkezi Fransa'da olan Trotskist akım içinde yürütmüştür. Hayatının son demlerinde Lambertizmden kopmuş, Militant olarak bilinen geleneğin önderi Ted Grant ile günümüzde Alan Woods'un yönetimindeki International Marxist Tendency'ye yaklaşmıştır. Tarihçi olarak 20. yüzyıl komünizminin tarihinin hemen hemen her alanında çok değerli eserler vermiş olan Broué, Fransa'da Trotskiy'e hasredilmiş bir enstitü (Institut Léon Trotsky) kurulmasının önünü çekmiştir. Gerek *Cahiers Léon Trotsky* dergisinin, gerekse Trotskiy'in bütün yapıtlarının Fransızca edisyonunu yayınlama faaliyeti bu enstitünün başarılı çalışmalarının ürünü olmuştur.

dair her türlü kaygının üstünde tutan bir “Sovyet yurtseveri” olarak sunma cüretini gösterdiğini iddia ettiler.[2]

Fransızca *Toplu Eserler*’in [*Oeuvres*] 22. ve 24. ciltlerinin hazırlığı, Guérin’in yayımladığı belgelerin tam metinleri üzerinde çalışmamı sağladı. Dahası, Harvard’da bulunan arşivlerin kapalı kısmının açılması bize birçok başka belgeye de ulaşma imkânı sağladı. Bu belgeler bir bütün olarak ele alındığında, bugün bize Trotskiy’in düşünce yapısına dair bir yorum ortaya koyma olanağı veriyor. Bu yorum, ne Guérin’in versiyonuna ne de Guérin’e karşı, Bolşeviklerin Birinci Dünya Savaşı’ndaki tavrına dayanarak “Ortodoks” yorumu savunan militanların versiyonuna uyuyor. Bu “Ortodoks” yorum bir savaş geriden, dahası Hitler’in 1940’ta elde ettiği büyük başarıların ardından büyük bir sıçrama göstermiş olan Trotskiy’in düşünce yapısına kıyasla oldukça geriden geliyor. [3] Kuşku yok ki Trotskiy, savaşın ve savaşın getirdiği yıkımın insan uygarlığı için ne anlama geleceğini anlamıştı. Fakat 1940 baharında, ok yaydan çıkmıştı bir kere. Bu noktadan itibaren, Trotskiy, savaştan kaçış yolu olarak devrimi öne sürmekle yetinmeye hazır değildi. Savaş başlamıştı ve hiçbir şey insanlığı bundan kurtaramazdı. Trotskiy savaşta, korkunç ıstırapların arasında, devrimci dalganın içinde birikeceği ve dünya devriminin de içinde şekil alacağı potayı sezmişti. Trotskiy bu hususu, 20 Ağustos 1940’ta yarım kalan makalesinin, yazabildiği kısımda açıkça ifade etmişti. Guérin bu makaleyi biliyordu, fakat görmezden gelmeyi tercih etmişti. Hiç şüphe yok ki bunun sebebi makalenin önemini kavrayamamış olmasıdır:

Mevcut savaş, daha önce de birkaç kez belirttiğimiz üzere, önceki savaşın devamıdır. Fakat devamlılık, tekerrür anlamına gelmez. Genel bir kural olarak devamlılık, bir gelişmeye, derinleşmeye ve keskinleşmeye işaret eder. Bizim politikamız, yani devrimci proletaryanın ikinci emperyalist dünya savaşına dair politikası, bundan önceki emperyalist savaş sırasında, öncelikle de Lenin’in liderliğinde geliştirilen politikanın devamıdır. Fakat devam, tekerrür demek değildir. Bu durumda da, devam bir gelişme, derinleşme ve keskinleşme demektir. [4]

Bunun ardından, devrimcilerin Birinci ve İkinci Dünya Savaşı’ndaki politikaları arasındaki farkı (niteliksel ve niceliksel gelişim farkı) oluşturduğunu düşündüğü noktaları geliştiriyordu:

Önceki savaş sırasında, sadece bir bütün olarak proletarya değil, fakat aynı zamanda onun öncüsü, yani bir anlamda öncünün de öncüsü, hazırlıksız yakalanmıştı. Savaşa dair devrimci politikanın ilkelerinin netleştirilmesi ancak savaş olanca ateşi ile devam ederken ve askeri aygıt, sınırsız bir egemenliğe sahipken başladı. [5]

Birinci Dünya Savaşı sırasında devrim olasılığı Lenin’e dahi uzak görünüyordu. Yalnızca gelecek kuşakların devrimi görebileceğini yazmıştı. Trotskiy bunu

şöyle anacaktı: “Şubat Devrimi’nden önce ve hatta ondan sonra, devrimci unsurlar kendilerini iktidar adayından ziyade aşırı sol muhalefet gibi hissediyorlardı.” [6]

Bu sebeple, proletaryanın bağımsızlığı için mücadele, “iç barış”ın reddi ve proletaryanın sınıf mücadelesinin gerekliliği, savunma önlemleri olarak, 1914-1918’in öncelikli görevleriydi:

Devrimci kanadın ilgisi kapitalist anavatanın savunması sorununa odaklanmıştı. Devrimciler, doğal olarak bu soruya olumsuz cevap verdiler. Bu tutum tamamen doğrudu. Bu yalın olumsuz cevap, propagandanın dayanak noktası olarak ve kadroları eğitmek için işe yaradı fakat yabancı istilacıyı istemeyen kitleleri saflarına kazanamazdı.[7]

Trotsky, Bolşeviklerin sekiz ay içinde proletaryayı saflarına kazanmayı başarmasının, burjuva anavatanı savunma çağrısının reddedilmesinden değil, kitlelerin özlemlerine, Bolşeviklerin olumlu yanıtlar verebilmesinden kaynaklandığını hatırlatacaktı:

Bu fetihle belirleyici rolü oynayan, burjuva anavatanı savunmanın reddedilmesi değil, “Bütün iktidar Sovyetlere” sloganı oldu. Sadece bu devrimci slogan oldu! Emperyalizmin ve onun militarizminin eleştirilmesi, aynı burjuva demokrasinin savunulmasının reddi ve benzerleri gibi, halkın ezici çoğunluğunu Bolşeviklerin tarafına kazanamazdı. [8]

Trotsky’ye göre, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasındaki fark hem nesnel durumda yani emperyalizmin derinleşen açmazında hem de işçi sınıfının dünyanın dört bir yanında biriktirdiği tecrübeye yatmaktaydı. Savaştan kaynaklanan ıstırap ve fakirleşme dolayısıyla, bu faktörler proletaryanın iktidarı ele geçirmesini şart koşuyordu. Trotsky bu konuda ısrarlıydı: “Bu bakış açısı ajitasyonumuzun temelini oluşturmalıdır. Bu, kapitalist militarizm konusundaki pozisyonumuz ya da burjuva devletini savunmayı reddetme meselesinden ibaret değildir; bilakis doğrudan iktidarın fethine ve proleter anavatanın savunmasına hazırlık meselesidir.” [9]

Aslında, Trotsky 20 Ağustos 1940’ta saldırıya uğradığında, İkinci Dünya Savaşı’nın ikinci aşamasının belirleyici unsurları Fransız ordusunun çöküşünün ardından henüz yeni ortaya çıkmıştı. Trotsky bunun, “sadece tekil bir vaka değil, ‘Avrupa’nın felaketinin’ mütemmim cüzü” olduğunu yazmıştı. Bize Trotsky’in savaşa dair oluşturduğu anlayışın ana hatlarını anlama imkânı veren materyaller, taslağını 1940 baharında çıkarttığı; savaş ve Sovyetler Birliği üzerine notlarda bulunmaktadır.[10] Trotsky bu notları, bu savaşın bağrından çıkması kaçınılmaz olan devrimci güçlerin istikametine dair notlarla birlikte oluşturmaya başlamıştı.

Daniel Guérin, Trotsky’in 1940’ta, yaklaşan savaşa dair şaşırtıcı derecede

doğru ve isabetli fikirler oluşturduğunu, altını çize çize belirtiyordu. Onun yakınında bulunan birçok kişi Nazi iktidarı altında on yıllar sürecek bir “Kahverengi Avrupa” fikrine teslim olmuş gözükürken, Trotskiy yalın ve kendinden emin bir şekilde Almanya ve ABD arasında dünya hegemonyası için bir savaş öngörüyordu. Buna ek olarak Nazi-Sovyet Paktı’nın gelip geçici niteliğini, Sovyetler Birliği ve burjuva demokrasileri arasında gelecekte kurulacak bir ittifakı, Japon emperyalizminin Sovyetler Birliği ile çatışmadan kaçınma yönelimini ve başka birçok gelişmeyi de öngördü. Bunları tanınmış stratejistler ve yorumcular öngörememişlerdi.

Guérin bunları fark edememiş değildi. Ne var ki, henüz taslak aşamasında olan analizleri ve özellikle de Trotskiy’in savaş sırasında gelişecek bir devrimci hareket beklentisini, “onun İkinci Dünya Savaşı’nın dünya devriminin zaferi ile sona ereceğine olan ateşli [Fransızca aslında: *subjektif*] inancı” olarak ifade ettiği pozisyona indirgeyerek Trotskiy’in düşünce yapısının özüne ulaşabilmeyi kendisi için imkânsız kılıyordu. Guérin, bunun Trotskiy’in “azami bir güven duyduğu” “hatalı bir nokta” olduğunu yazıyordu.

Guérin, bu şekilde, kendi bakış açısı sebebiyle, niyetinin bu olmadığından kuşku duymasak da, yaptığı bazı alıntılarla Trotskiy’i bir devrimcinin bakış açısı yerine bir peygamber cübbesinin içinde göstermiş oldu. Buna askeri meseleler de dâhil. Bu Trotskiy’in çarpıtılmış bir görüntüsüdür. Dahası Guérin’in kendisi de devrimin yaklaşmasına dair Trotskiy’in birçok öngörüsünü yineliyordu! Fakat adil olmamız lazım. Trotskiy geleceğe anlık bir bakış atmak ve belli noktaları işaret etmek dışında bir şey yapmıyordu: Ne açıklıyordu ne de geliştiriyordu. “Arkaik” anlayışı savunan ve bunu “ortodoksluk” olarak algılayanlar genel olarak Trotskiy’in işaret ettiği bu noktaları görmezden geldiler. Guérin’in analizlerine verilen bazı tepkilerden anlaşıldığı üzere, kendilerine arkalarında kalmış bir tarih yığını gibi gözükken bu savaşa bakarken bu noktaları görmezden gelmeye hâlâ da devam ediyorlar.

Bu sebeple, bu makalede Trotskiy’in İkinci Dünya Savaşı’na ilişkin bakışının ana hatlarını göstermeyi denemek istiyorum. Trotskiy’in bakış açısının yalnızca bu çatışmanın temel veçhelerini değil, aynı zamanda savaşın hemen ertesindeki dönemin belli veçhelerini de içerdiiğinin altını çiziyorum. Burada bunlardan bazılarını görmezden gelmemiz gerekecek. Mesela Sovyet bürokrasisinin 1939’da Polonya’da gerçekteştirdiiği, Finlandiya’da ise gerçekteştirmeyi düşle-diği değişimler hakkındaki analizleri. Bunlar, Sovyetler Birliği’nin nüfuz bölgesinde bulunan bürokratik uydu devletleri ile ilgili bir teoninin temelleriydi. Bu ülkeler sonradan tampon bölge devletleri olarak anılmaya başladılar. Bu konu Socialist Workers Party’nin (SWP-Sosyalist İşçi Partisi) 1939-1940’ta Sovyetler Birliği’nin niteliğine dair yürüttüğu iç tartışmanın belgelerinde bulunabilir.

Trotskiy, Nazi postalı altındaki “Kahverengi Avrupa”nın bin yıl devam etmeyeceğinin farkındaydı. Kendinden emin bir şekilde, bunun en fazla 10 yıl süre-

ceğini belirtiyordu. Özellikle de Nazi yönetimindeki Alman ordusunun korkunç fetihlerinin Avrupa'nın işçi kitleleri için ne anlama geleceğine dikkat çekiyordu: "Hitler'e karşı, sınıf hisleriyle karışmış duygusal bir kin güdüyorlar: [Fransızca aslında: *Muzaffer haydutlardan nefret ediyorlar*]." [11]

Trotsky'ye göre, ABD'deki devrimci hazırlığın dayanması gereken olumlu yön burada yatıyordu. Trotsky bu başlangıç noktasından yola çıkarak, orduda mutlaka işçi-subayların bulunmasını ve her işçinin sendikaların kontrolünde askeri eğitimden geçirilmesini talep etmeleri gerektiği fikrini geliştirdi. Trotsky bu fikri militarize edilmiş bir toplumda yeni siyasi çalışma biçimlerinin ortaya çıkacağı beklentisiyle (SWP içerisindeki yoldaşlarının huzursuz tepkilerini çekererek) geliştirmişti. Militarizasyon ve kontrole (silah yoluyla siyasi bağımsızlık) yönelik bu talepler "milyonlarca Amerikalı işçiye 'demokrasilerinin' savunmasının bir Amerikan Mareşal Pétain'ine bırakılmayacağını izah etme" şeklindeki ajitatif sloganıyla bir arada ilerliyordu: "Siz işçiler demokrasiyi savunmak ve geliştirmek istiyorsunuz. Biz Dördüncü Enternasyonalciler, daha ileri gitmek istiyoruz. Yine de bizler, sizinle beraber demokrasiyi savunmaya hazırız, sadece bunun gerçek bir savunma olması, Pétain tarzı bir ihanet olmaması şartıyla." [12]

Trotsky'in fikirlerinin "Ortodoks" yorumcuları genellikle bunu yalnızca burjuvaziye gerçek yüzünü sergilemek zorunda bırakmak, onun ülkedeki ya da yurtdışındaki faşistlerden çok işçi sınıfından korktuğunu göstermek için yapılmış taktiksel bir hinlik, bir hile, bir kandırmaca olarak yorumluyorlar. Bu argüman ciddi bir sınama karşısında ayakta kalamaz. "Pétain tarzı... olmaması" formülünü, hiçbir zaman Trotsky'ye ait olmamış, bayağı cinsten bir "yenilgicilik" anlayışı ile en soyut düzeyde de olsa uzlaştırmak nasıl mümkün olabilir?

Dahası var. Trotsky, SWP'li yoldaşları ile yürüttüğü tartışmalarda, partinin "militarize" edilmesi meselesini ortaya atmakta ve kuvvetli bir şekilde mahkûm ettiği pasifist tavırlarla arasına mesafe koymakta tereddüt etmemiştir. Daha ileri giderek yoldaşlarının ve tüm devrimcilerin birer "militarist" haline gelmesi gerektiğini ilan etmiştir. Kullandığı ifade "proleter sosyalist devrimci militaristler" idi. [13] İnsanlığın önünde duran olasılık militarize olmuş bir toplum ve silahlı mücadele olduğu için "militaristler"e dönüşmeleri gerekmektedir. Proleter devrimci sosyalistler militaristlere dönüşmek zorundaydılar çünkü insanlığın kaderi elde silah belirlenecekti. İkinci Dünya Savaşı başlamıştı. Devrimciler, sınıf düşmanına karşı iktidar için verilecek olan, hızla yaklaşan silahlı mücadeleye hazırlanmalıydı. Ancak kitlelerin durduğu yerde durarak bu mücadeleye hazırlanabilirlerdi. Trotsky'in kanaati buydu.

Bu kanaat, kitlelerin hareketine dair, özellikle de Avrupa'daki kitlelerin hareketine dair, somut bir öngörüye dayanıyordu. 30 Haziran 1940 tarihli makalesinde, Avrupa'da yaşanacak gelişmelere dair bakış açısının ana hatlarını çizdi. Bu gelişmelerin yabancı işgaline karşı gerçekleşecek kitlesel ayaklanmalardan geçmesini beklemekteydi: "Yenilmiş ülkelerde kitlelerin durumu hızla ve en uç

biçimlerde kötüleşecektir. Toplumsal baskıya ulusal baskı eklenirken, bu yükün en önemli kısmı işçilerin sırtına binecektir. Yabancı fatihin totaliter diktatörlüğü, tüm diktatörlük biçimlerinin en katlanılmaz olanıdır.” [14]

Trotskiy’in, devrimcileri, toplumsal ve ulusal olarak baskı altında olanlarla, “yabancı fatihin totaliter diktatörlüğü”nü “katlanılmaz” bulanlarla aynı safta gördüğü konusunda tereddüte düşmemiz mümkün olabilir mi?

Nazilerin, fethettikleri ve işgal ettikleri ülkelerin sanayisini ve doğal kaynaklarını sömürmeye çalışacaklarını biliyordu. Bu aşırı sömürünün kitleleri fukaralığa sürükleyeceğini de biliyordu. İşçilerin ve köylülerin direneceğini öngörüyordu: “Her Polonyalı, Norveçli, Danimarkalı, Hollandalı, Belçikalı, Fransız işçi ve köylüsünün başına tüfekli bir asker dikmek imkânsızdır”. [15] Avrupa’da Hitlerci hâkimiyetin, halkların genel ayaklanmasına yol açacağına inanıyordu:

Hiç tereddüt duymadan, tüm fethedilen ülkelerin hızla barut deposuna dönmesi beklenebilir. Aslında tehlike de budur, yani yeterli hazırlık olmaksızın patlamaların gerçekleşmesi ve yalıtılmış yenilgilere yol açması. Fakat kısmi yenilgileri göz önüne almadan, Avrupa ve dünya devriminden bahsetmek genel olarak imkânsızdır. [16]

Hitler’in tepesinde dolaşan tehdit, Avrupa’nın dört bir yanında gerçekleşecek proletarya devrimi idi. Kitlelerin “başlangıçta kısık sesle, sonra gitgide daha açık ve gözü pek” gerçekleştireceği “direniş ve protesto denemeleri”ni öngörüyordu. İşgal orduları bunları hem “yatıştırmaya” hem de ezmeye çalışacak, [Fransızca aslında: *bu durum da onların demoralizasyonuna ve en sonunda da dağılmalarını yol açacaktı*]. [17]

Dewey Komisyonu karşısında, S.S.C.B ile savaştan bir emperyalist ülke ile S.S.C.B’nin müttefiki olan bir emperyalist ülkeye karşı takınılacak tavrı birbirinden ayırıyordu. Birinci durumda ilk hedef, öncelik askeri aygıtta olacak şekilde bütün devlet aygıtını altüst etmek olacakken, ikinci durumda hemen gerçekleştirilmesi gereken hedef burjuvaziye siyasi muhalefet ve proletarya devriminin hazırlanmasıydı. [18] Aynı şekilde, Wehrmacht Sovyetler Birliği’ne saldırdığında, ulusal ve toplumsal baskıya karşı silahlı direnişe, Alman askeri aygıtını işlemez hale getirmek ve ona darbe vurmak gerekliliğinin ekleneceği açıktı. Bu da açıkça silahlı mücadeleye işaret ediyordu.

Ne var ki, “Ortodoks” olarak adlandırdığımız eleştirinin en azından belli yönlerini anlayabilmek için, Vereeken ve bazı siyasi arkadaşlarının [Fransızca metinde: *1937’de*], Trotskiy’i, Sovyetler Birliği’ni savunma bahanesiyle, onunla ittifak içerisinde olan bir ülke için “yenilgiciliği” terk ederek, ilkelerini inkâr etmekle suçladıklarını hatırlamamız gerek. Aynı düşünce tarzını, belli bir ölçüde, Minneapolis davasında yaptıkları savunma sırasında James P. Cannon ve SWP’nin izlediği siyasal hattı eleştiren İspanyol Gradizo Munis’te de görebiliyo-

ruz. Dördüncü Enternasyonal'in İkinci Dünya Savaşı dönemindeki tarihi, silahlı mücadeleyi, sırf işin içine silah giriyor diye savaşa katılmanın ve kutsal ittifakın parçası olmak ya da savaşı “kabullenmek” sayan, bu sebeple de “ortodoksluk” bayrağı altında pasifist bir konuma sıkışan akımın ne kadar güçlü olduğunu açıkça göstermektedir. Bu akım aynı anda hem sekter hem de tutucuydu.

Elbette, Trotskiy'in savunduğu siyasetin onun “Sovyet yurtseverliğini” ele verdiğine inanmak söz konusu dahi olamaz. Sovyetler Birliği'ni savunmasının temelini, bu inancı ciddiye almayı imkânsız kılacak sıklıkla defalarca açıklamıştır. Analizlerinde ya da sloganlarında sosyal-yurtseverliğe ya da emperyalist bir ülkenin ulusal savunmasına tavizin zerresini bulmak da mümkün değildir. Basitçe ama güçlü bir şekilde ifade ettiği gibi “pasifistlerle karıştırılmak, burjuva militaristleriyle geçici bir süre için karıştırılmaktan yüz kat daha tehlikelidir.” [19]

Guérin, Mayıs 1940'taki Uluslararası Konferans'ın Manifestosu'nu, “hem uzunluğu hem de içeriği bakımından” hazırladığı derlemenin “ana parçası” sayıyor. Bu Manifesto'nun “proletarya enternasyonalizminin temellerini büyük bir güç ve inançla ifade” ettiğini belirtiyor. İşçileri “askerlik sanatının yetenekli uzmanları olmaya” çağıran kısmı takip eden Trotskiy'in sonuç bölümü, bu konuda şüpheye mahal bırakmıyor:

Aynı zamanda, bir an dahi bu savaşın bizim savaşımız olmadığını unutmuyoruz... Dördüncü Enternasyonal, politikasını kapitalist devletlerin askeri talihlerine değil, emperyalist savaşın [Fransızca aslında: *iç savaşa*] , işçilerin kapitalistlere karşı savaşına dönüştürülmesine, tüm ülkelerin egemen sınıflarının devrilmesine ve dünya sosyalist devrimine dayanarak inşa eder. [20]

Bu sebeple, Trotskiy için asıl mesele, devrim meselesi ve savaşın ve kapitalist dünyanın krizinin geliştirdiği devrimci hareketin bürüneceği biçimdi. Savaş kapitalist dünyanın krizini hem ifade ediyor hem de derinleştiriyor, bu da işçilerin iktidar için mücadeleye girişmelerinin koşullarını yaratıyordu. Savaş ve toplumun militarizasyonu çerçevesinde yürütülecek mücadele, silahlı sınıf mücadelesi ve sınıf savaşından bağımsız bir biçimde tahayyül edilemezdi. Ancak [Fransızca aslında: *siyasi mücadele ile somut bağı olmayan*] iflah olmaz hayalperestler ya da sekterler [Fransızca aslında: *silahlanmış sınıfların mücadelesinden, bir sınıflar savaşından*] başka bir ihtimali akıllarına getirebilirlerdi. İçinde bulunan yeni mücadele alanında, militaristleri ezmek için devrimcilerin ve işçi sınıfının da militarize olması gerekmektedir.

Trotskiy'in 1940'ta ana hatlarını oluşturduğu yeni bakış açısının savaş sırasındaki geçerliliğini test etmek isteyen herkesin yapması gereken bazı gözlemler bulunuyor. Bir kere, fiili olarak “Sovyetler Birliği'ni savunma” çizgisinde yer alan çeşitli komünist partiler “Direnişin militanları” haline geldiler ve silahlı mücadelenin tekeli ellerinde bulundurdukları izlenimini vermekte sıklıkla başarılı

oldular. Sonradan kendi politikalarını bu silahlı mücadeleyle özdeşleştireceklerdi. Fakat silahlı mücadeledeki gelişmelerden kaynaklanan biçimde, Sovyetler Birliği'nin "savunulması", Moskova'nın bunu algıladığı şekliyle, Alman askeri aygıtına karşı sabotajlardan ve partizan operasyonlarından oluşmuyordu. Bu savunma, doğrudan ya da dolaylı bir siyasi mücadele ve gerektiği zamanlarda bizzat kitle hareketini hedef alan polisiye bir baskı halini aldı. Bu baskı, hemen hemen her ortaya çıktığında, hareket Sovyetler Birliği ve müttefikleri arasında anlaşmalara zarar verme tehdidi yarattığında, nüfuz bölgesi anlaşmalarını sorguladığında, ya da daha fenası bir devrimi gündeme getirdiğinde gerçekleşiyordu. Bu devrim; Stalin, Roosevelt ve Churchill için de, Hitler için olduğu kadar istenmeyen bir olasılıktı ve eğer Hitler onu daha önceden ezemediyse, bu üçlü ezmeye hazırdı.

Gerçekten de, tüm Avrupa Alman işgalini yaşamıştı. Bu işgal sırasında, yalnızca yabancı bir ordunun işgaline uğrayan her ülkenin maruz kalacağı ulusal baskıyı değil, değişen derecelerde de olsa bu ülkelerden bazılarını kıtlık ve fukaralığa sürükleyen sistematik yağmayı da yaşamışlardı. Bu şekilde devrimci bir yükselişin koşulları hazırlanmıştı. Bu olgu kendini ilk olarak ve en güçlü şekilde, Avrupa emperyalist zincirinin en zayıf halkalarında gösterdi. Bu tehlike karşısında, Stalinist aygıtın emniyet supapları, partiler ve kitleler arasındaki ilişkide, hatta tarihsel tesadüflerden doğan koşullara rağmen eskiden olduğu kadar etkili olamıyordu. Yine de hareket çelişkileri üzerinden ilerliyordu.

Burada, devrimin kendi ivmesi ve kendi çabalarıyla ilerleyebileceği noktaya kadar resmi komünist hareketin kontrolünden kurtulduğu, fakat alternatif bir liderlik bulamadığı için Alman emperyalizminin çöküşünün ardından *müttefik kuvvetlerin* [Fransızca aslında yok] baskısına terk edildiği vakalarda, Trotskiy'in bakış açısının hangi açılardan genel bir doğrulanmasının bulunduğu bakmayı denemeliyiz. Bu bakış açısından, Yunanistan örneği bize en faydalı örneklerden biri gibi gözüküyor.

Yunan direnişi

Trotskiy'in İkinci Dünya Savaşı'na dair anlayışını, bu anlayışın iki yönü üzerinde durarak test edeceğiz. [Fransızca aslında: *Bunlardan daha az tanınanı*] Yunan silahlı kuvvetlerinin Ortadoğu'da bulunan askerlerinin ve denizcilerinin isyanı, diğeri ise Winston Churchill'in "[Fransızca aslında: *çıplak,*] muzaffer Trotskizm" diye yerdığı ve Churchill'in kişisel emirleriyle Aralık 1944'te [Fransızca aslında: Aralık 1944'ten itibaren] Britanya ordusunca ezilen Yunanistan'daki silahlı direniş.

Yunanistan'ın (komşuları İtalya ve Yugoslavya'da da bulunan) özgünlüklerinden birisi, savaştan önce, 1936'tan itibaren "4 Ağustos rejimi"nin boyunduruğu altında bulunmasıydı. General Metaksas ile Kral II. Yorgos'un bu kanlı askeri-faşist rejimi, hareketin liderlerini ve kadrolarını tutuklayarak ya da sürgün adalarında hapsederek işçi hareketini vahşice bastırmıştı.

Bu koşullar, Yunanistan Komünist Partisi’ni (KKE) saldırıya açık bir yeraltı çalışmasına itmiş, bu da Moskova’daki “merkez” ile iletişimlerini gayrimuntazam ve kırılğan hale getirmişti. Aynı komşu Yugoslavya’daki yoldaşları gibi, Yunan komünistlerinin, kendi uluslararası hareketlerine dair bir türlü “anlayamadıkları” şey, Metaksas’ın ölümünden sonra, halefleri ve diğer cellatların demokratik müttefikler haline gelmiş, krallığın restorasyonunun ise, insanlığın kurtuluşu adına, uğruna mücadele edilmesi gereken bir hedef hâlini almış olmasıydı!

Almanların saldırısının hemen ardından, KKE kurucu meclis sloganını ortaya attı. Bu otomatik olarak “kraliyet meselesi”ni gündeme getirdi. Kral sürgünde, Churchill’in koruması altındaydı. Bu talep, içerideki direniş ile sürgündeki hükümdar arasında bir engel teşkil ederken aynı zamanda Komünist Enternasyonal’in KKE’ye dikte edeceği politikaların uygulanmasının önünde de bir engeldi. 1942’den itibaren, yalnızca Moskova ile KKE arasındaki değil, parti liderliği ile partizan savaşçıların liderleri arasındaki iletişim de zorlaştı. KKE, elde silah dağlarda ve şehirlerin işçi mahallerinde gittikçe güçlenen partizanların faaliyetlerini de kontrol etmeye ve merkezîleştirmeye başlamayı denedi. Savaşçılara önderlik eden “andarte”ler “Kapetanio”lar, yoksul köylülerin taleplerini kabul ederek popülerlik kazanmışlardı.

Yunanistan direnişi, yani proletaryanın, küçük burjuvazinin ve köylülüğün bu direnişi, herhangi bir örgütsel karardan doğmamıştı. Aynı şekilde, 30 Mayıs’ı 31 Mayıs’a bağlayan gece, iki öğrencinin Akropolis’e çıkıp, gamalı haçı söküp atmaları da örgütsel bir çerçevenin dışında gerçekleşmişti. André Kedros bunun “delice denebilecek yiğitlikte ve müthiş fedakârca bir eylem” ve onun gözünde “Yunanların boyun eğmeyi reddedişinin sembolü” olduğunu yazacaktı. [21] Bu eylemle hemen hemen aynı zamanda, [Fransızca aslında: düzenli] Yunan ordusu subaylarının da örgütlemesi ya da kıskırtmasıyla hezimete uğrayınca, ilk gerilla grupları kırdı ortaya çıktı. Bu gruplar, ordunun yenilgiye uğradığı savaş alanlarında ya da bu alanların etrafındaki yollarda buldukları tüfekleri ve cephaneyi, neredeyse hiçbir direnişle karşılaşmadan alarak silahlanmışlardı.

Yunanistan’da bir kırsal mücadele geleneği vardı. “Eşkıya” uzun süreden beri kurtarıcı ve koruyucu olarak görülüyor, fakirlerin sevgisine mazhar oluyordu. Kedros, köylülerin nasıl işgalden kaynaklanan ve işgal sebebiyle derinleşen “yoksulluk ve baskının panzehri olarak silahlı gruplar ürettiklerini” anlatacaktı. Küçük grupların hemen hemen her yerde kurulduğunu biliyoruz. Kendilerine “karma topluluk”tan “saldırı grupları”na uzanan çeşit çeşit isimler koydular. Kendiliğinden oluşuyor ve kendi liderliklerini oluşturuyorlardı. Bu liderlerin bazıları savaşçı mizaçlı genç adamlar iken bazıları ise ordunun geri çekilmesi sırasında Metaksas’ın toplama kamplarından kaçmış tecrübeli militanlardı.

Fakat başlangıçta KKE bu grupların örgütlenmesi, merkezîleştirilmesi ve geliştirilmesi işine girişmedi. Moskova’nın emirlerine sadık kalarak, ilk görevi, yabancı işgale karşı bir “ulusal cephe”nin oluşturulması olarak gördü. Bu cephenin

anlamı, geçici bir süre için diğer Yunan siyasi oluşumları ile bir araya gelmekti. Ne var ki bunda başarılı olamadı. Bunun temel sebebi, kendisi bu yönde irade gösterse de, “kraliyet meselesi”nde taktiklerini ayarlamayı başaramamasıydı. Bu, hem kendi tabanının, hem de burjuvaziye ve toprak sahiplerine bağlı siyasi güçlerin çok hassas oldukları bir konuydu. Bu siyasi güçler monarşiden ve onun Britanyalı hamilerinden kopmayı ne istiyorlardı, ne de bunu yapabilirlerdi.

EAM (Ulusal Kurtuluş Cephesi) Eylül 1941’de kuruldu fakat bu örgüt, ismi öyle olsa da umulan ulusal cephe değildi. KKE’nin yanı sıra, yalnızca iki çok küçük sosyalist örgüt, bir o kadar küçük olan iki “demokratik” örgüt ve sendikalar vardı. Yine de, EAM yalnızca “ulusal” bir temelde mücadele etmeyi kabul ediyordu. “Toplumsal” kurtuluşu hedeflemeyi reddediyordu ve sınıf ayrımı gözetmeksizin tüm “ulusa” sesleniyordu. Toplumun üst kesimlerinden destek almaya odaklanıyor ve işçilerin talepleri konusunda sessiz kalıyordu.

Yine de “ulus”u işgalciye karşı birleşik tutma hedefi (oysa ulus birleşik değildi) ve işgalcilere ve onların işbirlikçisi Yunan burjuvalara yönelik halk muhalefetinin sınıfsal kaynaklarını sessizce görmezden gelme politikası, işçilerin ve toplumun en yoksul tabakasının KKE’nin sunduğu örgütün çerçevesini ele geçirmesine engel olmadı. İçgüdüsel olarak, bu örgütü kendi talepleri uğruna mücadele etmek için kullandılar. EAM bunu reddetmek için çok uğraşsa da, savaşçıların bu örgütün içine akışı EAM’a bir işçi sınıfı karakteri verdi.

Binlerce işçi, 18 Ekim 1941’de, İtalyan işgalinin birinci yıldönümünde eylemler yaptı. 1941 Aralık’ında ise, öğrenciler mücadeleye girişti. 1942’nin 26 Ocak ve 17 Mart tarihlerinde, fakirlerin iyiden iyiye sefalet içindeki bir kesimi olan savaş gazileri sokakları ele geçirdi. Hemşire kılığına girmiş, yasadışı EAM’a bağlı militanlar da onlara destek veriyordu. Örgüt yayıldı ve niteliksel bir ilerleme yaşadı. 15 Mart 1942’de, Atina dâhil birçok şehirde iktisadi taleplerle grevler yapıldı. Bunu başka grevler izledi. Bunlar arasında, önderliğini Trotskist militanların yaptığı, 12 ila 21 Nisan arasında 40.000 kamu görevlisinin grevi örnek olarak gösterilebilir. Ağustos’ta ise, Pire’deki gübre fabrikası işçilerinin grevi geldi. Bu süreçte Mora Yarımadası’ndaki köylüler başarılı eylemler gerçekleştirdiler. KKE, bir avuç militanını partizanların, “andarte”lerin arasına yollayıp, onları EAM’ın silahlı kanadı ELAS (Halkın Ulusal Kurtuluş Ordusu) çerçevesinde örgütlemeye karar verdi. [Fransızca aslında: *Ona bu kararı aldırın tek sebep, Yunan halkının “kıızıl” hale gelmesi, en derin kitlelerin harekete geçmesiydi.*]

Kasım 1942 tarihli bir Abwehr raporu, [Fransızca aslında: *ülkenin iç kesimlerinde*], tamamen gerillaların kontrolünde olan bölgelerin varlığından bahseder. Bu bölgelerde gerillalar, hainleri cezalandırıyor, zorunlu vergi olarak topladığı buğdayı dağıtıyor ve köylülere özgürce temsilcilerini seçip, tüm sorunlarını demokratik bir biçimde tartışma çağrısı yapıyordu. Olayların zorlamasıyla ve önderliğinin isteği hilafına, “andarte”lerin mücadelesi kırdaki sınıf savaşında, [Fransızca aslında: *ulusal olduğundan çok toplumsal olduğu söylenebilecek*] bir

faktör haline geldi. Bu olgu ünlü Aris Veluçyotis'in yönettiği partizan grupları, Alman askeri aygıtını işlemez hale getiren, iletişim ve ulaşım sistemine yönelik olağanüstü sabotaj eylemlerine giriştiğinde dahi geçerliliğini korudu.

Burada Yunanistan'daki kitle hareketinin ayrıntısına giremeyiz. 22 Aralık 1942'de grevde 40.00 kişi vardı. Almanya'da yapılacak zorunlu çalışma hizmetinin ilanından sonra başlayan ve 24 Şubat'tan 5 Mart 1943'e kadar süren eylemler ve grevler sonucu, işgalci güç bütün Avrupa için tek örnek olarak bu konuda geri adım attı. 1943'le beraber, silahlı mücadeleyi küçük gruplar değil, gerçek askeri birlikler yürütmeye başladı. Bu birlikler kurtarılmış bölgeleri genişletmek amacıyla bir bölgeye vardıklarında, silahlı halkın kitlesel ayaklanmalarıyla karşılanırlardı. Kedros "tüm halkın silahlı direnişe dâhil olduğunu" belirtmiştir. Şehirlerdeki kitle hareketlerini bastırmak imkânsızdı. İşgalci gücün elindeki rehinelere infaz etmesini önlemek için 25 Haziran 1943'te Atina'da bir genel grev gerçekleşti. 12 Haziran'da başlayan tramvay kondüktörlerinin grevi, 50 tramvay işçisinin idama mahkûm edilmesiyle sonuçlanmıştı. Onları idamdan kurtaran bu genel grev oldu. 1944 itibarıyla, hem kırsal bölgeler kurtarılmıştı hem de şehirlerdeki Alman birlikleri kuşatma altında yaşıyordu. Şehirleri yalnızca korunan konvoylarla terk edebiliyorlardı. "Kızıl kuşak", yani Atina etrafındaki işçi mahalleleri, tam manasıyla silahlı halkın kaleleri haline gelmişti.

Bütün bunlar olurken, EAM ve ELAS'ı kontrol eden KKE liderleri, sadece ulusal bir mücadele yürüttüklerinde ısrar etmeyi ve bu mücadelenin herhangi bir sınıf karakteri taşıdığını reddetmeyi sürdürdüler. Winston Churchill'in himayesi altında olan sürgündeki Yunan hükümeti ise kesinlikle bu kanaatte değildi. 1942'de [Fransızca aslında: *1942'den itibaren*], Churchill'in Franco döneminde "devletin son savunma mevzisi" diye adlandırdığı subay birliklerindeki unsurlardan oluşan gruplar bir karşı saldırı örgütlediler. Bu gruplar Grivas'ın X örgütü, Pan örgütü, askeri hiyerarşi ve Metaksas'ın gizli servisine bağlı Zervaslar ile Dentirisleri içeriyordu..

Bu gruplar, milli gerillalar örgütlemeye çalıştılar. Amaçları işgalcilerden ziyade "komünist eşkıyaya" karşı savaştı. Burada, Yugoslavya'daki Mihailoviç'in Yunan muadiliyle karşı karşıyayız. Mihailoviç, Çetniklere önderlik eden Sırp bir albay ve aynı zamanda sürgündeki kralın hükümetinde bakandı. Tito'nun partizanlarına karşı elde silah savaşmıştı. Bu gruplar para ya da mühimmat sıkıntısı çekmiyordu. Bir yandan yeni gruplar oluşturmak, diğer yandan ELAS militanlarını zayıf düşürmek istiyorlardı. ELAS militanları ekipmandan yoksun olduğu için, bu grupların amaçlarına ulaşmaları kesinmiş gibi gözüküyordu. Britanya Özel Harekât Yürütmesi'nin liderlerinden olan Eddie Myers, anılarında bu konuyla ilgili bir dokümanı alıntılar. Bu alıntı hem Trotskiy'in analizini doğruluyor, hem de mevcut düzenin savunucusu ve sınıf savaşında karşı cephenin stratejisti olan Churchill'in zihninin ne kadar net olduğunu bize gösteriyor. Myers'in üstleri, Nisan 1943'te onu "Kahire'deki otoritelerin, Yunanistan'ın kurtuluşundan

sonra, bir iç savaşın kaçınılmaz olduğunu düşündükleri” konusunda bilgilendirmişlerdi.[22]

Kitle hareketi EAM ve ELAS’ın saflarını dolduruyor, böylece bu iki örgüt gittikçe güçlenip, yolundan sapmadan ilerliyor, [Fransızca aslında: *sınıf mücadelesi kanalını besliyor*] ve hâkimiyetini öne sürmekten geri kalmıyordu. Albay Sarafis, yani “Yunan Mihailoviç’i” olmak için seçilen “demokratik” subay dahi ELAS’ın ne kadar etkili ve temsil gücü yüksek bir örgüt olduğunu kabul ederek bu örgüte katılmaya karar vermişti. İtalyanların teslim olması ile andarte’lerin ve onların sivil müttefiklerinin eline, müttefik kuvvetlerin yollayabileceği silahların tamamından daha çok silah geçmişti.

Kritik yıl 1943’tü. Almanların dahi Britanya gizli servisi ile ilişkide olduğunu bildiği Yoannis Rallis, işgal altındaki Yunanistan’ın Başbakanı oldu.[23] Egemen sınıflar aktif ve bilinçli bir şekilde, ulusal savaşı iç savaşa çevirme hazırlığı yapıyordu. Atina’da, kötü şöhretli bir milis grubu olan Güvenlik Taburları bulunuyordu. Kahire’de ise Dağ Tugayı bulunuyordu. Bunların ikisi de halk hareketini ezme amacıyla oluşturulmuştu. KKE, “milli gerillalar” ile işbirliği arayışlarının her zamankinden daha çok geçerli olduğunu ve “müsamaha” politikası gerektiğini açıkladı. Bu, sınıf yaklaşımından tamamen vazgeçmek anlamına geliyordu. KKE bu sırada sola karşı bir saldırıya hazırlanmaktaydı. Mart 1943’te, Aris Veluçyotis, böylesi bir yolculuğun yaratacağı tüm tehlikelere rağmen, sert şekilde azarlanmak için [Fransızca aslında: *Rumeli’de*] bulunduğu dağ üssünden Atina’ya çağırıldı. Aynı yılın Mayıs ayında, Komünist Enternasyonal tasfiye edilince, KKE bir daha ayrılmayacağı bir hattı benimsedi:

KKE, ulusal kurtuluş mücadelesini mümkün olan tüm metotlarla destekler ve tüm yurtsever güçleri parçalanması mümkün olmayan bir ulusal cepheye birleştirmek için gücü dâhilinde olan her şeyi yapacaktır. Bu cephe yabancı boyunduruğundan kurtulmak ve büyük müttefiklerimizle omuz omuza ulusal kurtuluşu kazanmak için tüm halkı birleştirecektir. [24]

KKE, aynı zamanda, güvenilir katiller arasından seçtiği kişilerle, kendi siyasi polisi olan OPLA’yı da kurdu. Bu aygıtı gerçek işbirlikçilerden çok kendi saflarındaki “Trotskistler’e ve solculara karşı kullanacaktı.

Tüm bu akımların politikaları, ilk sınavlarını Mısır’daki Yunan ordusu isyan ettiğinde verdi. Bu olayın hikâyesi nispeten az biliniyor ve bu satırların yazarına göre Proleter Askeri Politika’ya dair tartışmaya verimli bir katkısı olabilir. Bu olay, Fransa’yla bir analogi kurularak söylenirse “Özgür Yunanistan”da gerçekleşti. Bu topluluk, Yunan güçlerinin Nisan 1941’deki yenilgisinden sonra Yunan ordusunun ve donanmasının kalıntılarından, üst düzey bürokratlardan ve Kral II. Yorgos’un sürgündeki hükümetinin bakanlarından oluşuyordu.

Bu büyükbaşlar, özellikle de askeri yöneticiler, açık ki Metaksas’ın faşist

diktatörlüğü sırasında önemli şahsiyetlerdi. Birçok kişi, bunun, onların işgalci Naziler karşısında gösterdikleri “ihanel”in sebebi olduğunu düşünüyordu. Yine de, Dominic Eudes’in söylediği üzere: “Subaylardan ve siyasetçilerden oluşan kralcı kliğin yanı sıra, yeni Yunan ordusunun embriyonu da Mısır’da oluşmuştu.” [25] Bu grup askeri birliklerinden deniz yoluyla kaçmış insanlardan, bireysel olarak Mısır’a yolculuk ederken büyük zorluklara katlanmış gönüllülerden, ticaret filosunun ve deniz kuvvetlerinin denizcilerinden oluşuyordu. Bu insanlar, yeni hükümetin “liberal” başkanının ifade ettiği şekilde “özgürlük ve demokrasi adına faşizme karşı savaşmak” istiyorlardı. Faşizme karşı savaşmak için Mısır’a gelmiş olan bu 20.000 kişilik kitlenin ekseriyeti ile aynı Churchill gibi her şeyden önce “Yunanistan’ı komünizmden kurtarmak” ile ilgilenen monarşist klik arasında bir çatışma kaçınılmazdı.

Ekim 1941’de, Ortadoğu’da bulunan Yunan ordusu içerisinde Kurtuluş Yolunda Askeri Örgüt (ASO) isimli gizli bir örgüt kuruldu. Hedefleri basit, hatta aşırı basitti: Yunanistan’da süren direnişin yanında savaşmak için cepheye Yunan birlikleri yollamak ve savaş bittikten sonra Yunanistan’daki rejimi restore etmek isteyen Metaksas’a sempati besleyen unsurların Mısır’daki orduya sızmasına karşı çıkmak. Metaksasçı kadrolar, ASO’ya sempati besleyen kadroların geniş çaplı terhislerle ordudan uzaklaştırılmalarını istiyordu. İkinci Tugay’dan uzaklaştırılacak olan subaylar tutuklanacak ve yerlerine başkaları getirilecekti. İsyancı askerler tehditler karşısında geri adım atmadılar. Birinci Tugay da onları destekledi. Hükümet pes etti ve Metaksasçı subayların tecrit edilmelerini kabul etti. Bu kararın bir sebebi olayların kontrolden çıkmasını engellemek, diğeri ise yeni bir saldırıya hazırlanmaktı. Sonraki birkaç ayda askeri emirler birliklerin dağılmasına yol açarken, isyancılar disiplin amaçlı talimlerle cezalandırıldı. Sonunda yıkıcı unsurlar ayıklandı ve tecrit edilmiş olan subaylar kritik mevkilere geri getirildi.

İkinci askeri isyan çok daha ciddi ve anlamlıydı. ASO’nun etkisi altında bulunan subayların talepleri eskisinden açık biçimde daha politikti. Yunan direnişinin gerçek geçici hükümeti olan PEEA’nın Yunanistan’da kurulmasının hemen ardından, askerlerin baskısı altında olan Askeri Koordinasyon Komitesi, Yunan askerlerinin çoğunluğunun imzaladığı bir dilekçe sundu. Bu dilekçede, gerçek “ulusal birlik” hükümetinin, PEEA’nın önerileri temelinde kurulması talep ediliyordu. Bu girişim ne EAM ya da ELAS’tan, ne de Yunanistan’dan gelmişti. Basitçe, askerlerin ülkelerine ve faşizmle “gerçekten” savaşabilecekleri koşullara dair sahip oldukları fikirlerden kaynaklanmıştı.

Aynı gün, yani 31 Mart 1944’te, askerlerin ve karma komitenin delegeleri, dilekçeleriyle birlikte Sovyet Elçiliği’nin kendilerini kabul etmesini istediler. Büyükelçi ise onlara kapıları kapadı. Ne seslerini duyurabildiler ne de Britanya İşçi Partisi’nin sol kanadı dışında bir güçten destek sözü alabildiler. Fakat Mısır’da, her zaman Yunan işçileriyle yakın ilişkileri olan Mısır halkının sempatisini kazandılar. İskenderiye’de ve Kahire’de bir dizi toplantı ve eylem ger-

çekleştirildi. 4 Nisan'da Mısır polisi ve Britanya sürgündeki Yunan hükümetinin tarafında müdahil oldu ve Yunan liman işçileri başta olmak üzere 50 militan işçi ve sendika liderini tutukladı. Britanya Yüksek Komutanlığı ise iki alayı silahsızlandırdı ve 280 “elebaşı”nı toplama kamplarına gönderdi. 5 Nisan'da Yunan ordusunun Yüksek Komutanlığı'na bağlı bir alayı silahsızlandırdı ve isyancı askerleri tutukladı. Artık isyancı askerler köşeye sıkışmıştı. Birinci Tugay, Metaksasçı subayları tutukladı, komuta kademesini yeniden düzenledi ve silahlarını teslim etmeyi reddetti. Silahları teslim etmek demek, tutuklanmaya giden ilk adımı atmak demektir. Hareket donanmaya da sıçradı. Pindos muhribine, Averoff, Ajax ve başka bazı kruvazörlere de yayıldı. Tayfalar bir “subaylar ve askerler karma komitesi” seçerek komutayı ellerine aldılar. Kahire'deki Yunan hükümeti nezdindeki Britanya elçisi Reginald Leeper, Churchill'e çektiği telgrafta şöyle yazıyordu: “Burada, Yunanlar arasında olanlar, ne eksik ne fazla, bu tam tamına bir devrim.” [26]

Churchill, bastırma işinin kontrolünü doğrudan ve bizzat üstlendi. Kral II. Yorgos'un gelişi bir provokasyon olduğu kadar bir semboldü de. Mısır gençliğinin isyancı askerlere desteği ise bir umuttu. 13 Nisan'da, Amiral Cunningham isyanı güç kullanarak bastırmaya karar verdiğini ve gerekirse İskenderiye liman ağzında bulunan Yunan gemilerini batırmaya hazır olduğunu açıkladı. İsyancı kara birlikleri kuşatılmış, sudan ve yiyecekten yoksun bırakılmıştı. 22 Nisan'da, önde gelen bir Metaksasçı olan Amiral Vulgaris Ajax'a başarılı bir baskın düzenledi. Britanya silahlarının doğrultulduğu öteki gemiler ise teslim oldu. General Paget tanklarını Birinci Tugaya karşı harekete geçirdi ve böylelikle Birinci Tugay da teslim oldu. Birkaç gün içerisinde, Ortadoğu ordusundaki 20.000 civarındaki Yunan gönüllüsü kendilerini Libya'daki ve Eritre'deki toplama kamplarında buldular. [27]

Ortadoğu'daki Yunan ordusu artık mevcut değildi ve onun yerini “kurtuluş”un ardından gelecek iç savaş için hazırlanmış, teknik ekipmanla donatılmış ve siyaseten eğitilmiş şok birlikleri alabilirdi.

Britanya sansürünün, bu olaya dair haberlerin basında yer almasını engellediğini de not düşmeliyiz. Bu önemsiz bir olay değildi, bilakis çok önemliydi. Şüphesiz bu önem, Britanyalı otoritelerin şiddetli cevabını da açıklamaktadır. Bu olay, “ulusal savunma” ve “ulusal birlik” hakkındaki mitleri de ifşa etti. 20.000 gönüllü “savunma” ve “birlik” istiyordu, fakat liderleri bunu istemeyip onları ezmişti. Bu olay “faşizme karşı özgürlük ve demokrasi için savaş” yalanını da ifşa etti. Yunanlar Metaksas'ı nefret edilen faşist bir diktatör olarak görüyorlardı. Churchill'in politikası ise, Metaksas'ın dayandığı güçlerin iktidarını restore etmeyi hedefliyordu.

Trotsky'ın 1940'ta savaşa dair yaptığı yorumlar bu olayla somutlaşmıştı. Ortadoğu'daki Yunan askerleri elde silah faşizme karşı savaşmak istemişlerdi. Bu sebeple, güvenebilecekleri subaylar istiyor, işçi hareketiyle ittifaka giriyor ve

kendi Sovyet tipi örgütlerini kuruyorlardı. Bu durum, demokrasinin savunusunun Mareşal Pétain gibilerine teslim edilemeyeceğini yazan Trotskiy'in çizdiği hatta bire bir uyuyordu. Savaştan doğan kitle hareketi, kendini bu hatlar çerçevesinde ifade etti ve aynen Trotskiy'in öngördüğü şekilde bunu, en az fabrikalar kadar önemli olan orduda, yani militarize olmuş bir toplumun en önemli kısmında yaptı.

Moskova'daki görüşmeler ve ardından gelen pazarlıklar sonucu Stalin, Churchill'e Yunanistan'da tam bir hareket özgürlüğü tanımayı kabul etti. İlmiği Yunanistan'daki olağanüstü kitle hareketinin boynuna geçirecek olan ise, KKE ve onun aracılığıyla EAM olacaktı. KKE bunun öncesinde de, isyancı askerlerin bastırılmasına politik katkıda bulunmuştu.

Kahire'de bulunan sürgündeki hükümet, Nisan 1944 krizinden sonra, anti-komünist hareketin gelişiminde rol oynamış olan Yorgos Papandreu'ya emanet edildi. Onun baskısı altında, EAM'ın ve ELAS'ın liderleri 30 Mayıs 1944'te Lübnan Beyannamesi'ni imzaladılar. Bu beyannamede ELAS "terörizmi" ve isyan eden askerlerin disiplinsizliği (bu askerlerin birçoğu bu isyan sebebiyle hapis yatacağı) mahkûm ediliyor, monarşi meselesinin ucu açık bırakılıyor ve Yunan silahlı güçlerinin tek bir komutanlık altında toplanması ile kurtuluş gerçekleşince düzenin "müttefik birlikler ile beraber" yeniden tesisi konusunda anlaşmaya varılıyordu. EAM ve ELAS bu durumdan hoşnut değillerdi ve birkaç hafta boyunca pazarlık edip kendilerine bakanlık verilmesini ve başbakanın değiştirilmesini talep ettiler.

Fakat Albay Popov liderliğinde bir Sovyet heyeti gelip bu hoşnutsuz homurlara son verdi. KKE ve EAM kayıtsız şartsız hükümete girdi. Alman birlikleri 12 Ekim 1944'te Atina'yı terk ettiğinde, KKE Yunan halkını "kamu düzenini korumaya" davet etti. Bu çağrı, ülkenin dört bir yanında gerçek iktidarı ELAS elinde tutarken, Britanya birlikleri ile birlikte ülkeye gelen Papandreu'nun iktidara gelmesini de kesinleştiriyordu.

Churchill, müttefik kuvvetler komutanı General Scobie'den işbirlikçilerin askeri yapılarını "güvenlik taburları" olarak tutmasını isteyip, tasfiye edilmelelerini yasaklayarak ve Papandreu hükümetinin ELAS güçlerini 2 Aralık'ta silahsızlandırabilmesini teminat altına alarak bir direnişi kışkırttı. ELAS'ın silahsızlandırılmasına karşı, 3 Aralık'ta Atina'da gerçekleşen bir eyleme polis ateş açtı. Sindagma Meydanı'nda gerçekleşen Yunanistan tarihinin bu en büyük eylemine yapılan saldırı geride onlarca ölü ve yüzlerce yaralı bıraktı. Bu saldırı, 33 gün boyunca Atina sokaklarında devam edecek, bir tarafta Scobie etrafında toplanmış düzen güçlerinin diğer tarafta ise yerel direniş güçlerinin bulunduğu silahlı bir mücadeleyi tetikleyecekti.

Sonunda Churchill Yunan devrimini ezme planını hayata geçirebilmişti. "Korkunç bir katliamın" [Fransızca aslında: *(yani adalet talebinin ve işbirlikçilerin tasfiye edilmesi isteğinin)*] önüne geçmek ve [Fransızca aslında: *çıplak,*] muzaffer Trotskizm" olarak adlandırdığı hareketin zaferine engel olmak için

müdahale edeceğini, Stalin'e doğru işbirlikçi bir gülümsemeyle sırtarak, duyurdu. 3 Kasım sonrasında da, ELAS birliklerinden silahlarını bırakmama kararı almış olanlar, Britanya güçlerine ateş etmeme emirleri yüzünden felce uğramıştı. Churchill'in [Fransızca aslında: *memnuniyetle*] belirteceği üzere, bu birlikler [Fransızca aslında: *Başkan Roosevelt'in ve Mareşal Stalin'in isteği doğrultusunda*] Yunanistan'da bulunuyordu. Makedonya'daki andarte'lere, şok birliklerine ve dağlarda bulunan güçlere harekete geçmemeleri ve Atina'daki savaşçıların yok edilmesine seyirci kalmaları emredilmişti. Savaşta gösterdikleri cesaret, Moskova'nın emrettiği şekilde bu savaşçıları teslimiyete sürüklemeye kararlı olan liderlerin politikaları karşısında galip gelemiyordu.

15 Şubat 1945 tarihli Varkiza anlaşması, tüm direniş güçlerinin silahsızlanmasını öngörüyordu fakat Atina'daki ELAS güçleri bu karara boyun eğmediler. Kırsal bölgelerde bulunan güçler onları desteklemek için harekete geçmedi. Bu sefer Aris Veluçyotis KKE'nin ne kadar büyük bir ihanet içinde bulunduğunu anladı. KKE'nin gazetesi *Rizospastis*'in 12 Haziran tarihli sayısı Veluçyotis'i topa tutuyordu. Veluçyotis 16 Haziran'da öldürüldü ve kellesi 18 Haziran'da [Fransızca aslında: *18 Haziran'dan itibaren*] köylerde dolaştırıldı. Kim bilir bu ulusal direnişin, bu halk direnişinin kaç savaşçısı Britanya birliklerinin kurşunlarıyla ya da Almanların Atina'da veyahut Britanyalıların Kahire'de oluşturduğu karşı-devrimci birliklerin [Fransızca aslında: *özel iç savaş birlikleri*] ateşi altında toprağa düştü? Her şeye rağmen Yunan devriminin savaşçı potansiyelini tüketmek için birkaç yıllık Stalinist ihanete daha ihtiyaç duyulacaktı.

3. Savaş sırasında Trotskistler

Burada Trotskistlerin savaş sırasındaki politikaları üzerine geniş kapsamlı bir incelemeye girişmemiz ya da bu politikaları Trotskiy'in ölümünün arifesinde ana hatlarını çizdiği ve yoldaşlarının genelde haberdar olmadığı politikalarla kıyaslamamız mümkün değil. Bu daha hacimli çalışmaların hedefi olabilir. Yunanca bilmemem, Yunanistan'daki savaş sırasında Trotskistlerin faaliyetleri ile ilgili yapılmış ciddi araştırmalardan yararlanmama engel oluyor. Aradaki bu boşluğun gelecekte kapanmasını umalım.

Fakat bu arada fazla aceleci çıkarımlarda bulunmamak konusunda da dikkatli olmalıyız. 4 Ağustos 1936'tan itibaren Trotskistler vahşi bir baskıya maruz kaldılar. Trotskist militanlar, birçoğunun bir daha çıkamayacağı zindanlara atıldılar. KKE'nin eski genel sekreteri Pantelis Pulyopulos dâhil bazı önemli kadrolar işgal sırasında katledildi. İlegalite koşulları onlar için özellikle zorlu olmuş gibi gözükmektedir zira 1938'de örgüt liderlerinin kararlaştırmış olduğu üç örgütün birleşmesine dahi katılmadılar.

Tanınmış bir Trotskist militan ELAS birliklerine katılabilse dahi en iyi ihtimalle yakından izleniyor ve dikkatlice kitlelerden yalıtılıyordu. Stalinistler, ELAS'ın ya da halk ordusunun içinde yönetici rol üstlenen her Trotskisti şöyle ya da böyle

bu pozisyonlardan uzaklaştırdılar. Dahası, aslında Yunan GPU'su olan OPLA, Ekim ile Aralık 1944 arasında Trotskistlere karşı bir imha kampanyası yürüttü. Ülkenin dört bir yanında OPLA ajanları, Savaş Gazileri Derneği Sekreteri Stavros Verukis ve Gazi Komünist Gençliği eski Sekreteri Tanasis İkonomu gibi militanları kaçırdı, işkenceden geçirdi ve katletti. İşçiler, liman işçileri, metal işçileri ve öğretmenler, hepsi de aynı zulme maruz kaldı. 1947'de, KKE Siyasi Büro üyesi Barzotas "800'den fazla Trotskisti tasfiye ettik" [Fransızca aslında 600] diye böbürlenecekti.

Ne Yunan Trotskistlerinin politikaları ile ilgili gerçeği keşfedecek ne de kendilerini bekleyen korkunç sondan nasıl kurtulabileceklerini ortaya çıkaracak araçlara sahip değiliz. René Dazy 1943 tarihli bir Yunan Trotskist yayınından şu cümleyi alıntılar: "Anglo-Amerikalılar devlet gücünü burjuvazinin ellerine geri vermek için gelecekler. Sömürülenler yalnız bir boyunduruktan ötekine geçmiş olacak." [29] Eğer durum gerçekten buyduysa, kendilerini olumsuz bir perspektifle sınırlayarak ve kitle hareketi içinde yer almayarak Yunan Trotskistlerinin kendi ölüm fermanlarını imzaladıkları açıktır.

Dönemin Dördüncü Enternasyonal Avrupa Sekreteri ve M. Spiro mahlasıyla yazan Mihalis Raptis, Aralık 1944 olaylarının hemen ardından Trotskiy'in silahlı mücadele dönemine dair yazdıklarını hatırlatarak Yunan kitlelerinin "devrim rüzgârı Atina'nın işçi mahallelerinden ve varoşlarından eserken" gösterdikleri faaliyeti selamlıyor ve onların eylemliliğinin "proletarya hareketinin güzide örnekleri arasında yerini alacağını" belirtiyordu. Fakat Yunan Trotskistlerinin ne yaptığı ile ilgili hiçbir şey söylemiyordu. Bunun yanı sıra "önderliğinin, halk cephesi yanlısı, demokratik ve küçük burjuva resmi ideolojisine rağmen" EAM'ın "eylemde kayda değer bir sınıf bağımsızlığını muhafaza ettiğini" de dile getiriyordu. [30] Dördüncü Enternasyonal'in belgelerinde [Fransızca aslında: *daha sonraki belgelerinde ve kararlarında da*] daha fazlası bulunmamaktadır, hatta sıklıkla bu kadarı dahi bulunmamaktadır.

Yunan direnişinin, Stalinizme dair fikirleri hiç mi hiç net olmayan tarihçisi André Kedros "Atina darbesi"nin uluslararası etki ve tesirinin "komünist partilerin ciddi şekilde etkisi altında olan tüm direniş hareketlerinin kulağının çekilmesi" olduğunu vurgular. Bu gerçekten, onun belirttiği şekilde, Britanya'nın Yunanistan'daki bastırma hareketinin "Thorez, Togliatti ve diğer liderlerin kararlarında ve taktiklerinde büyük bir pay sahibi olduğu" anlamına mı gelir? [31] Bu bakış açısını kabul etmek mümkün olamaz. Onların kararlarını ve taktiklerini belirleyen, KKE'nin taktiklerini belirleyen faktörlerle aynıydı ve hepsi Moskova'da belirleniyordu. Fakat Yunan yenilgisinin, Stalinizmin Batı Avrupa'da uyguladığı teslimiyet ve kapitalist düzenin restorasyonu politikasını güçlendirmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Bunun yanı sıra, tüm Avrupa'da ulusal mücadeleyi toplumsal mücadele ile tanımlayan ve direnişe katılarak devrime giden yolu bulduğunu düşünenler üzerinde büyük bir olumsuz etki yaratmış olması da oldukça

mümkündür. Bu makalede yapmamızın mümkün olmadığı bir şeyi yapmalı ve her Avrupa ülkesindeki gelişmeleri somut şekilde incelemeliyiz.

Ne var ki, Prager'in *Les Congrès de la Quatrième Internationale* (Dördüncü Enternasyonal Kongreleri) kitabından topladığı belgeler, savaş sırasındaki Dördüncü Enternasyonal'in üzerinde çalışılması için gerekli malzemeyi sağlıyor. Eski PCI ve Belçika'da Vereeken'in başında bulunduğu kardeş eğiliminin başlangıçtaki pozisyonu hariç, hemen hemen hiçbir şey bu kitapta atlanmamış. İkinci cilde girişte şöyle yazıyor Prager:

Savaş, Dördüncü Enternasyonal'in bir gerileme döneminde ve zayıf güçlerle kurulmasının zamanlaması hakkında şüphesi olanları sert şekilde düzeltti. Dördüncü Enternasyonal, "demokratik" ve faşist rejimlerin şiddetine ve zulmüne, bunların üstüne bir de örgütlerimize saldıran Stalinist zorbalara cesurca göğüs gerdi. Örgütün, yası tutulacak ağır kayıplara ve bazı kaçınılmaz kişisel çöküşlere rağmen, sadece gücünü korumakla kalmayıp, ABD, Britanya ve diğer ülkelerde hem güçlenip hem de gençleşmesi oldukça dikkat çekicidir. Her ne kadar, devrimci durumların sınırları ve Stalinizmin yükselişi sebebiyle kitlelere doğru umduğu atılımı gerçekleştiremeye de yeni seksiyonların doğuşuna şahit olmuştur. [32]

Şüphesiz bu dikkat çekici bir sonuçtu, fakat Trotskiy'in savaşın başlarında, örneğin ABD ile ilgili yazdıklarıyla derin bir karşıtlık içerisindeydi:

Amerikan işçi sınıfı bugün dahi bir kitlesele işçi partisine sahip değildir. Fakat nesnel durum ve Amerikan işçi sınıfının biriktirdiği tecrübe, çok kısa bir süre içerisinde iktidarın fethi meselesini gündeme getirebilir. Bu bakış açısı ajitasyonumuzun temelini oluşturmalıdır. Mesele, kapitalist militarizm konusunda pozisyon belirlemekten ya da burjuva devletini savunmayı reddetmekten ibaret değildir; bilakis doğrudan iktidarın fethine ve proleter anavatanın savunmasına hazırlık meselesidir. [33]

Dahası, [Fransızca aslında: *20 Ağustos 1940'da yarım kalan metinde şöyle yazıyordu*]: "Önümüzde, devrimci faaliyet için tüm gerekçeleri sağlayan, müspet bir olasılık bulunuyor. Devrimci partiyi inşa etmek için önümüzde açılan [Fransızca aslında: *tüm*] fırsatları kullanmamız gerekir." [34]

Böylesine net açıklamaların karşısında, tarihçi kendini "devrimci durumların sınırları"ndan ya da "Stalinizmin yükselişi"nden bahsetmekle ya da "Trotskiy'in öngöremeyeceği unsurlar"la karşı karşıya olduğumuzu öne sürmekle sınırlayamaz. En azından aradaki çelişkiyi kabul etmeliyiz, onu açıklayamasak hatta yanılanın Trotskiy mi yoksa Trotskistler mi olduğu sorusuna cevap veremesek dahi.

Dahası, Prager, SWP'nin (ABD) Trotskiy'in önerisiyle kabul ettiği Proleter Askeri Politikanın Dördüncü Enternasyonal içinde geniş çaplı bir muhalefet [Fransızca aslında: *düşmanca tepkiler*] tetiklemiş olduğuna işaret eder. Mayıs 1940 tarihli *Manifesto*'nun yasadışı basılmış versiyonunda, Belçika seksiyonu-

nun, Trotskiy'in bu mesele hakkında yazdığı birkaç paragrafı sansürlediğini not düşerken, Fransız seksiyonunun ve Avrupa Sekretaryası'nın da bu konudaki "çekincelerine" atıfta bulunur.

1940'ta Fransız Trotskistleri iki eğilim şeklinde bölünmüşlerdi. Bu iki eğilimin bakış açıları birbirlerine, her ikisinin de Trotskiy'e uzak olduğu kadar uzaktı. POI'nin, *La Verité*'yi (Gerçek) çıkartan komiteler etrafında toplanmış olan çoğunluğu, Fransız emperyalizminin yenilgisinin ve Fransız topraklarının işgalinin yalnızca ulusal baskıya değil, aynı zamanda sömürge ülkelerde olduğu gibi tüm sınıfların çıkarının mevzubahis olduğu hakiki bir "ulusal mesele"nin yeniden doğuşuna da yol açtığı anlayışından yola çıkıyordu. Bu noktadan hareketle, işgal altındaki bir ülkenin burjuvazisinin, o ülkedeki proletaryanın doğal müttefiki olduğu ve proletaryanın kendisini "ulusal direniş"e adanması gerektiği sonucuna ulaşıyordu. Tersinden, PCI'den doğan ve daha sonra CCI haline gelecek olan *La Seule Voie* (Tek Yol) grubu, emperyalist bir ulusun askeri yenilgi sonrası ezilen ulus haline gelebileceği iddiasını reddediyor ve ulusal taleplerin "proletaryayı demoralize etmek için ithal edilmiş burjuva ideolojisi" olduğu değerlendirmesini yapıyordu.

Birbirinden fersah fersah uzak olan bu pozisyonların ikisi de, bir manada yalıtılmış olmanın sonucuydu. Avrupa Sekretaryası'nın baskısı altında, iki pozisyon da yavaş yavaş terkedildi. Liderliğini önceleri Marcel Hic'in, onun [Fransızca aslında: *1943 Ekim'indeki*] tutuklanmasının ardından ise Raptis'in yaptığı Avrupa Sekretaryası, [Fransızca aslında: *1942 Şubat'ında*] Belçika Ardenlerindeki St. Hubert kasabasında kurulmuştu. Kendi başına da kayda değer bir siyasi ve örgütsel marifet olan bu kuruluş, aynı zamanda uluslararası çapta planlanan ve işleyen bir örgüte de dönüş anlamını taşıyordu. 1944'te iki bakış açısı hızla birbirine yaklaşıyordu. CCI devrimcilerin temel görevinin *union sacrée* (kutsal birlik) politikasını teşhir etmek ve işçi sınıfına dünya çapında bir başka Haziran 1936 için hazırlanması gerektiğini açıklamak olduğunu, aynı zamanda da Alman işçileriyle kardeşleşmek için yoğun bir ajitasyon yürütmek gerektiğini savunmaya devam etti. [Fransızca aslında: *Bizi burada ilgilendiren kısma gelirse*], Prager silahlı mücadele meselesindeki "mutabakatı" başarıyla özetler:

Resmi direniş ile yalnızca bağımsız biçimde ilişki kurulabilirdi. "Fransızların Cephesi" kabul edilemezdi. Bu yapı kitle hareketiyle karıştırılmamalı ve bu yapı mahkûm edilirken kitle hareketi ayrı tutulmalıydı. Bu ilişkiler, söz konusu hareketlerin bazı üyelerini etkilemek için, onlara kişisel katılımı da dışlamaz. Hem güçlerin sınırlılığı hem de Trotskistlerin fabrikalardaki mücadeleye öncelik vermesi sebebiyle, bu çalışmanın yeterince gelişmediğine şüphe yok. Olayların akışı sırasında, güç dengesini önemli ölçüde değiştirmede aşikâr. Trotskistlerin başarılı olamaması temel olarak taktiksel ya da başka hataların değil, onların durumunun, akıntıya karşı yüzüyor olmalarının ve Stalinizmin kitleler üzerindeki etkisinin sonucuydu. [36]

Tüm veriler gösteriyor ki, Trotskiy'in silahlı mücadele hattına yönelik çağrısı ve tüm devrimci sosyalistlerin, militarize olmuş bir dünyada kendi rollerini oynayabilmek adına "militaristler" haline gelmeleri önerisi, bu anlayışta mevcut değildir ya da daha doğrusu ikinci planda kalan bir "partizanlık" seviyesine, "fabrikalardaki mücadelenin" tali bir parçasına indirgenmiştir. "Silahlı mücadele"nin kitleler için cezbedici bir güç olduğunun keşfi, Trotskiy'in eklediği "militarizasyon" boyutunun yokluğunda, büyük sıkıntılar yaratmış olsa gerek.

Böylelikle Geçici Avrupa Sekreteryası'nın 1943'te partizan hareketine dair aldığı karar (1944 Avrupa Konferansı'nda da olduğu gibi kabul edilecekti), partizan hareketinin "kısmen kendiliğinden karakterini" tanıdı ve Bolşevik-Leninistlerin *artık* "bu mücadele biçimini göz önüne almak zorunda olduklarını" ilan etti. Karar "gerilla hareketleri"nin "Anglo-Sakson emperyalizminin peşine takılmış vaziyette olduğunu" belirtiyor fakat bir yandan da her ne kadar hareketlerin sınıfsal karakterini değiştirmemiş olsa da, işçilerin Almanya'ya geniş çaplı olarak zorla gönderilmelerinin başlamasından sonra Batı'da ve Balkanlar'da "kitlelerin bu hareketlere katılımı"na dikkat çekiyordu. Bu durum devrimcilerin bu hareketlere bir program önererek "proleter devriminin hizmetindeki silahlı müfrezeler rolünü oynamaları gerektiğini anlamalarını sağlamalarını" gerektiriyordu. [37] Şüphesiz ki bu karar alındığında artık oldukça geç kalınmıştı.

Prager'ın özetlediği biçimde Avrupalıların pozisyonu ile 1940'lardaki toplanmalarında ve açıklamalarında Trotskiy'in savunduğu Askeri Politikayı sistematik şekilde uygulayan Amerikalıların pozisyonu arasında büyük bir fark olduğu söylenebilir. Gerçekten de, hem bu seviyede hem de genel ilkeler seviyesinde tam manasıyla istisnai bir uyum kendini gösterdi. James P. Cannon, 27 Ekim 1941'de başlayan ve SWP'nin Minneapolis'teki önderlerinin yargılandığı davada, parti'nin savaş karşısındaki tutumunu "oportünistçe" ortaya koyduğu için, Munis'in hücumuna uğradı. Cannon Mayıs 1942'de şöyle cevap veriyordu:

Bugün kitleler, her türden cebir, hile ve işçi bürokrasisi ile dönek sosyalistler ve Stalinistlerin kalleşçe rolü sayesinde, savaşı kabul ediyorlar ve destekliyorlar. Yani onlar bizimle değil, *burjuvaziyle birlikte* hareket ediyorlar. Partimiz için mesele, ilk olarak bu temel olguyu *anlamak*, ikinci olarak "*siyasi muhalefet*" rolünü üstlenmek ve sonra da, bu temelde, dürüstçe yurtsever olan işçilere yaklaşmak ve onları *propagandayı* kullanarak burjuvaziden koparıp bizim safımıza kazanmaktır. İçinde bulunduğumuz anda, küçük bir azınlık olan bizler için mümkün olan tek "eylem" budur. [38]

Marc Loris mahlasıyla yazan ve yıllardır Trotskiy'in dogmatik olmayan düşünme yapısıyla temas içinde bulunan Dördüncü Enternasyonal Sekreteri Jean Van Heijenoort tarafından yayımlanan iki belgeyi bir kenara bırakırsak [39] Dördüncü Enternasyonal'in içinde ya da çeperinde bulunan hiç kimse militarizasyon meselesini kavrayamadı. Ulusal Devrimci Hareket'iyle [40] Jean Rous da

ve Dördüncü Enternasyonal için Komiteler'inde [41] geliştirdiği ulusal mesele üzerine tezleriyle Marcel Hic de, farklı şekillerde de olsa, hedefi tutturamadı.

Bu sırada diğer eğilimler kendilerini felç edici bir ortodoksluğun içine hapsetmiş vaziyette ve Trotskiy'in öylesine ısrarlı biçimde karşı çıktığı "pasifist" eğilimlerden doğan risklerle karşı karşıya bulunuyorlardı. Kendi başına, Manukyan sahte ismiyle FTP/MOI'ya katılıp, kendisinin adıyla anılan grubun diğer üeleriyle beraber idam edilen, Rus Sol Muhalefetinin tecrübeli militanlarından Tarov (A.A. Davutyanyan) dışında yalnızca tek bir aykırı örnek karşımıza çıkıyor.

Bu aykırı örnek, öngörü kapasitesi sayesinde, hapisten çıktıktan sonra militan faaliyetine bir bölümün siyasi departmanında devam eden Çen Du Siu'dur. [42] Bu bölümün komutanı askeri açıdan etkili olmanın politik netliğe dayandığının farkındaydı. Bu siyasi girişimin başı küçükken ezildi. Guomintang polisi, Çen'in yarattığı tehlikeyi, kendi yoldaşlarından daha iyi anlamıştı.

Aynı düşünce yapısı dâhilinde, Trotskistlerin silahlı direnişe tereddütlü yaklaşımı, savaş sırasında Dördüncü Enternasyonal'in devrimi nasıl tasavvur ettiğine dair bir çalışmanın ilginç olacağını göstermektedir. Zaman zaman, devrimin o anda olup bitenden bağımsız olarak gerçekleşecek, yapılacak çalışmanın sonucu olamayacak, kıyamet benzeri bir şey olarak algılandığı görülüyor. Geçtikleri tedrisatın yalnızca "propagandist" bir nitelik taşıması mı kadroları bu inanca hazırlamıştı? Bu eğitim "teşhir" ve "açıklama" silahlarının kullanılmasını içeriyordu ve bu eylemler "akıntıya karşı yüzdüğünü" hisseden bir örgütün önderleri için olmazsa olmaz nitelikteydi.

SWP'nin Kasım 1943'teki karar tasarısının aşırı zayıf olması da, kısmen aynı "propagandist" tecridin sonucu muydu? [43] Kremlin'in geniş çapta bir karşı-devrimci rol oynayamayacağını, Amerikan emperyalizminin Avrupa'nın yakın geleceğinde en az Alman emperyalizmi kadar yağmacı bir role sahip olacağını, Avrupa için seçimin işçi hükümeti ile burjuvazinin vahşi diktatörlüğü arasında olduğunu, artık parlamenter rejim olasılığının ortadan kalktığını söyleyen ve Avrupa işçi sınıfının "demokratik yanlısamaları" olmadığını ileri sürerek demokratik talepleri reddeden bu insanlar, nasıl olacaktı da kendilerine, nesnel durumdaki değişim sonrası, olayların akışında bir yer bulacaktı?

Hatta daha ileri giderek diyebiliriz ki, yıllardır bu hattı sürdüren Trotskistler kendilerini böylesi bir devrimci hareketin başında değil de içinde bulsalar, Marksizmin ve Bolşevizmin ABC'sini gözden geçirmek zorunda kalacaklardı. Sekterlerin her zaman savunduğu bakış açısının, yani devrimcilerin gericilik dönemlerinde sarkacın diğer yöne gidip kitleleri tekrar devrimcilerin saflarına getirmesini bekleyerek, kendilerini propaganda ile sınırlamaları gerektiği şeklindeki bakış açısının doğruluğunu kabul etmeleri gerekecekti.

Bu en hayati konudaki tartışmanın, ya da daha doğrusu bu tartışmanın yokluğunun altında yatan sorun yalnızca Stalinizmin rolü değil, Trotskiy'in 1940'da savunduğu şekilde bir devrimci partinin inşasına yönelme sorunudur. Savaş dö-

nemindeki belgeleri okuduktan sonra bizim izlenimimiz, ortada bu aşamaya kadar neler elde edildiğine ve parti inşasına dair bir metot geliştirilmesine dair kafa yürütmeden ziyade sihirli formül arayışlarına benzeyen metinlerin bulunduğu. Ve bana öyle geliyor ki, bu süreçte Trotskistler en azından bir devrimci partinin nasıl inşa edilmeyeceğini öğrendiler. Bu değerlendirme art niyet içermiyor, çünkü ben de onlardan biriydim.

Serge Lambert, “Tradition Révolutionnaire et ‘Parti Nouveau’ Communiste en Italie, 1942-45” (İtalya’da Devrimci Gelenek ve bir Komünist ‘Yeni Parti’, 1942-1945) isimli yakın tarihli bir çalışmasında, efsane haline gelen bir inanışın aksine, İtalyan devriminin kesin yenilgisinin, 1945’te müttefiklerin idaresi ile “komiteler” ya da “cumhuriyetçi partizanlar” arasındaki kısa süreli ikili iktidar durumu sona erdiğinde değil, 1943’te Togliatti ve Moskova’nın adamları tarafından kurulan “yeni parti” aygıtı, dağınık komünist muhalefet gruplarının direnişini kırdığında yaşandığını gösterdi.

Devrimci bir parti inşa etme şansı tamamen yok edildiğinde, artık iş işten geçmişti ve İtalyan Komünist Partisi (PCI) liderleri hiçbir risk almadan, kendi ifadeleriyle [Fransızca aslında: *onun ifadesiyle*] “devrime karşı ayaklanma” işaretini verebilirlerdi. [44] Dahası, Lambert bu grupların birçoğunun belirleyici nitelikteki siyasi zayıflığının Sovyetler Birliği’nin bir çeşit “nesnel olarak devrimci” niteliğe sahip olduğu yanılmasıyla sahip olmalarında yattığını da çok güzel gösterir. Bu grupların bazıları şurada burada PCI’ninkinden oldukça daha güçlü silahlı kuvvetler geliştirmişlerdi. Kızıl Ordu’nun her ilerlemesiyle birlikte devrimin de yayıldığına inanıyorlardı. Bu anlayışa sadece *La Verité*’de Şubat 1944’te çıkan o bilindik makalede değil, Trotskist hareketinin tüm dünyadaki basın organlarında rastlıyoruz. [45]

Burada ortaya atmaya çalıştığımız mesele kesinlikle akademik bir mesele değil. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Trotskist örgütler, hem önderleri hem de üyeleri, kendilerini aşan nesnel bir durumun kurbanı mı oldular? Yaptıklarından daha fazlasını yapabilirler miydi? Yani daha fazla üye kazanarak hayatta kalmayı başarabilirler miydi ya da rüzgâra ve akıntıya karşı, üniformalı Alman işçileriyle “kardeşleşme” militan görevini idame ettirerek enternasyonalistlerin onurunu koruyabilirler miydi?

Eğer durum buysa, 1940’ta Trotskiy’in, gerçekleştirilmesi gereken militariyasyona dair analiziyle ve kısa sürede devrimci partinin inşa edilip iktidar mücadelesinin başlayabileceğine dair bakış açısıyla, sadece dünyadaki siyasi gerçeklikten değil, kendi örgütünün siyasi gerçekliğinden de tamamen kopuk olduğunu kabul etmek gerekir. Öyleyse Dördüncü Enternasyonal acze mahkûmken, uzun bir dönem akıntıya karşı yüzmek zorundayken ve “Stalinizmin kitleler üzerindeki hâkimiyeti” ile karşı karşıyayken, Trotskiy düşlerle avunuyor ve atılım olasılıkları görüyor olmalıydı.

Fakat tam tersinden, Trotskist örgütlerin, bu örgütlerin üyelerinin ve önder-

lerinin, olaya dâhil olduklarını ve kendi başarısızlıklarında en azından belli bir sorumlulukları olduğunu varsayabiliriz. Bu durumda, Trotskiy'in 1940'taki önermelerinden yola çıkarsak, İkinci Dünya Savaşı'nda kitle hareketinin ulusal ve toplumsal direniş temelinde geliştiğini, Stalinistlerin ise bu hareketi yolundan saptırmak için ellerinden geleni artlarına koymadıklarını ve Yunanistan örneğinde hareketi mahva sürüklediklerini düşünebiliriz. Bu direnişi Trotskistler ne destekleyebildi ne de kullanabildi. Bunun sebebi kendilerini bu hareketin içinde nasıl konumlandırmaları gerektiğini ve hatta belki de, içinde yaşamakta oldukları tarihsel anın somut niteliğini bilmemeleriydi.

Bu soruların sorulmayı hak ettiğini düşünüyoruz.

Notlar

1. L. Trotsky, *Sur la Deuxième Guerre Mondiale*'de bulunan bu belgeler, ilk olarak Belçika'da *La Taupe* tarafından yayımlandı ve Seuil yayınevi tarafında 1974'te Paris'te tekrar yayımlandı. Trotskiy'e ait bu makaleler ve röportajlar zaman zaman İkinci Dünya Savaşı'yla doğrudan ilgili olmayan, genelde İspanya İç Savaşı ve Dördüncü Enternasyonal üzerine olan kısımlar çıkarılarak kırpılmıştı.

2. Önsöz ve notlar aşağıda veriliyor (s. 12-14, 18-19) [İngilizce yayına hazırlayan editörün notu].

Bu metinlerin bazıları 1945'te, Avrupa Sekretaryası'nın İç Bülten'inde (Sayı 5) yayımlandı. Bazı üyeler Trotskiy'e karşı sert tepki verdi. Bunlardan birisi olan 'Arn' (Fransız ya da Belçikalı) Uluslararası Sekretarya'ya "Proleter Askeri Politika Hakkında: Yaşlı Adam Trotskizmi Öldürdü mü?" başlıklı bir makale gönderdi. Bu makale Trotskiy'in pozisyonunu "katıksız ve yalın şovenizm" olarak niteliyor, Trotskiy'e "burjuvaziyi devirmeden evvel anavatani savunmaya hazır olma ve aynı zamanda ajitasyonunda emperyalist rakibin oluşturduğu tehdidi kullanma" konumunu atfederek, "hatalarının öneminden" bahsediyordu.

Şu soruyu soracak kadar iler gidiyordu: "Dördüncü Enternasyonal'in lideri, bu örgütü sosyal-şovenizm batağına sürüklemişken, 'Trotskistler' adını taşımaya devam edip edemeyeceğimizi açık ve dürüst bir biçimde sormalıyız." Bu makale Uluslararası Sekretarya'nın arşivindedir ve Institut Léon Trotsky'nin (Leon Trotsky Enstitüsü) tasarrufunda bulunmaktadır.

3. L.D. Trotsky, "Bonapartism, Fascism and War", *Writings of Leon Trotsky*

1939-40, New York 1977, s. 410-411. Bu versiyon kısmen düzenlenmiştir. Editoryal eklemelerin bulunduğu bir başka versiyon L.D. Trotsky, *The Struggle Against Fascism in Germany*'de (New York, 1971, s. 444-445) karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak, Trotskiy'in ölümüyle yarım kalan haliyle *Fourth International*'ın Ekim 1940 sayısında yayınlanmıştır. - İngilizce yayına hazırlayan editörün notu.

4. L.D. Trotsky, "Bonapartism, Fascism and War", *Writings of Leon Trotsky 1939-40*, a.g.e., s. 411.

5. a.g.e.

6- a.g.e. Trotskiy'in makalesinin çevirmeni şunu eklemiştir: "Bu dönemden birçok Lenin alıntısı, Trotskiy'in tarifiyle uyusmaktadır." İki de örnek vermişti: "Sosyalist devrim başlamadan önce, beş, on hatta daha çok yıl geçmesi mümkündür." (V.I. Lenin, "The Socialist Revolution and the Right of Nations to Self-Determination", *Collected Works*, 22. Cilt, Moskova 1977, s. 153), ve "Eski kuşaktan olan bizler, gelmekte olan devrimin belirleyici muharebelerini görece kadar yaşayamayabiliriz." (V.I. Lenin, "Lecture on the 1905 Revolution", *Collected Works*, 23. Cilt, Moskova, 1974, s. 253).

7. Trotsky, a.g.e., s. 411.

8. a.g.e., s. 412.

9. a.g.e., s. 414.

10. Bunlar *Oeuvres*'ün (Fransızca Toplu Eserler) 23. cildinde basılacak; "Bonapartism, Fascism and War"ı da içeren makaleler ve röportajlar 26. ciltte bulunacak. [Bkz. L.D. Trotsky, "On the Future of Hitler's Armies", *Writings of Leon Trotsky 1939-40*, a.g.e., s. 406, "Fragments from the First Seven Months of the War", "Fragments on the USSR", "Preface to a Book on War and Peace", *Writings of Leon Trotsky: Supplement 1934-40*, New York 1979, s.72-73. - İngilizce yayına hazırlayan editörün notu]

11. L.D. Trotsky, "Discussions with Trotsky", *Writings of Leon Trotsky 1939-40*, a.g.e., s. 253.

12. L.D. Trotsky, "How to Really Defend Democracy", a.g.e., s. 344-345.

13. L.D. Trotsky, "Discussions with Trotsky", a.g.e., s. 257.

14. L.D. Trotsky, "We Do Not Change Our Course", a.g.e., s. 297.

15. a.g.e., s. 298.

16. a.g.e.

17. L.D. Trotsky, "On the Future of Hitler's Armies", a.g.e., s. 406.

18. *The Case of Leon Trotsky*, New York 1969, s. 289-290.

19. L.D. Trotsky, "Discussions with Trotsky", a.g.e., s. 256.

20. L.D. Trotsky, *Manifesto of the Fourth International on the Imperialist War and the Proletarian World Revolution*, a.g.e., s. 222. (*Devrimci Marksizm*'in notu: Bu doküman bu sayımızda yayınlanmaktadır).

21. A. Kedros, *La Resistance Grecque: 1940-44*, s. 174.

22. E. Myers, *The Great Entanglement*, s. 189.

23. A. Kedros, a.g.e., s. 199. Yoannis Rallis iktidara geldiğinde Alman polisine yazılan bir rapordan bahseder: “İngilizlerin safında bulunan Pangalos’un güvenilir danışmanı olarak tanınıyor.” Kedros aynı zamanda yarı-faşist askeri hiyerarşiye de atıfta bulunur, General Papagos ve Rallis’in ağzından şunu aktarır: “Bütün bu adamlar ve gruplar aynı zamanda kilisenin prensi ve Atina metropoliti olan, kralın danışmanı Khrizantiyos tarafından belirli bir doğrultuya yönlendiriliyordu” (s.170).

24. Svetozar Vukmanovic-Tempo, *How and Why the People’s Liberation Struggle of Greece Met With Defeat*, Londra, 1985, aktaran Kedros, a.g.e., s. 409.

25. D. Eudes, *The Kapetanios*, New Left Books, 1972, s. 75.

26. W. Churchill, *The Second World War*, 5. Cilt, Londra, 1952, s. 479. Churchill’in anlatımı askeri isyandan nasıl bir endişe duyduğunu ve isyanın ezildiğini görmek için nasıl sabırsızlandığını açıkça gösteriyor.

27. Sürgündeki hükümetin resmi kaynakları bu sayıyı 10.000 olarak veriyor.

28. 19 Aralık 1944’te Avam Kamarası’nda konuşan Churchill, “Trotskizm” ifadesini kullanmasını şöyle savunuyordu: “Bence ‘Trotskizm’, Yunan komünizmi ve başka bazı hizipler için, alışlageldik ifadeden daha iyi bir tanım. Bu ifadenin Rusya’da da aynı şekilde nefret uyandırmak gibi bir avantajı var.” Bunu “uzun bir kahkaha” izledi. 13 Aralık’ta Churchill, Komünist Milletvekili William Gallacher’ı, eğer “Trotskizm” ile suçlanmak istemiyorsa, Yunanistan’daki durumla ilgili çok heyecanlanmaması konusunda uyardı. İlginç şekilde, Churchill, bir ölçüde Britanyalı yetkililer tarafından kralın vekili olarak dayatılmış olan Başpiskopos Damaskinos’un, “Komünistlerden, daha doğrusu onun söylediği şekilde Trotskistlerden, bu ikisinin Yunan meselesindeki birleşiminde büyük bir korku duyduğunu” kaydetmişti. (W. Churchill, *The Second World War*, 6. Cilt, Londra, 1954, s. 272). Churchill, Britanya’nın Atina’da gerçekleştirdiği katliamların hem ABD basınında hem ABD Dışişleri Bakanlığı’na, aynı zamanda da Britanya’da *The Times* ve *Manchester Guardian* tarafından geniş yer verilerek ve sertçe eleştirildiğini belirtip, ekliyordu: “Öte yandan Stalin, Ekim’de yaptığımız anlaşmaya harfiyen ve sadakatle bağlı kaldı. Atina sokaklarında komünistlerle savaştığımız uzun haftalar boyunca ne *Pravda*’dan ne de *Izvestia*’dan tek bir siyemli söz duyuldu.” (a.g.e., s.255) [İngilizce yayına hazırlayan editörün notu].

29. R. Dazy, *Fusillez les chiens enragés*, s. 266.

30. M. Spiro, “The Greek Revolution”, *Quatrième Internationale*, no: 14-15, Ocak-Şubat 1945. Aynı konuda Ocak 1945 tarihli özel *Uluslararası İç Bülten* Yunanistan’da Trotskist örgütlerin varlığına dahi değinmez. ABD’deki Sosyalist İşçi Partisi’nin yayın organı *Fourth International*’ın Şubat 1945 tarihli sayısı, “Civil War in Greece” (Yunanistan’da İç Savaş) başlıklı, belgelere dayalı bir makale içerir. Trotskyizm in Greece (Yunanistan’da Trotskizm) başlıklı paragraf ise, kendini genellemelerle sınırlar: “ELAS yalnızca tek bir anlamda ‘Trotskist’tir: Boyun eğmez savaşçıların devrimci içgüdüleri ve mücadele

ve fedakârlıkta gösterdikleri büyük yetenek. Fakat programının ve önderliğinin Trotskizme benzer yanı dahi yoktur.” Daha ileride “Trotskistler kendilerini ve mücadelelerini kitlelere bağlamak için bir araya gelecekler” diye açıklar. Stalinistlerin yarattığı korku krallığında bunun biraz zaman alacağını da ekler. *Quatrième Internationale* (no: 22-24, Eylül-Ekim 1945) “Greece” (Yunanistan) başlıklı bir not içerir. Bu not Yunanistan’da Stalinistler tarafından öldürülen devrimci militanların ortaya çıkarılması çağrısında bulunur; bunu başlangıç niteliğinde bir isim listesi takip eder. *Fourth International* (Ekim 1945), 39, “Dördüncü Enternasyonal’in İçinden” köşesinde bildiriyordu: Yunanistan’daki tek devrimci parti olan Enternasyonal Komünist Partisi’nin (Dördüncü Enternasyonal) yayınları yasadışı ilan edilmiş durumda. Partinin üyeleri hem hükümet hem de Stalinistler eliyle zulme uğruyor, takip ediliyor ve katlediliyor. Aslında, Uluslararası Sekretarya ve Yunan Trotskistleri arasında ciddi ayrılıklar bulunuyordu. 25 Kasım 1946’da Mihalis Raptis (Pablo) “Pilar” ismiyle Yunan seksiyonuna yönelik bir metin kaleme aldı: “Mesele Enternasyonal’in her siyasi kararına harfiyen katılmak değil. Fakat sizin EAM ve ELAS hareketlerine yönelik tutumunuz ve Aralık 1944 olayları meselesinde olduğu gibi, böylesine önemli meselelerde Enternasyonal’e taban tabana zıt bir konum alma meselesi de değil.” *Quatrième Internationale*’in Ekim-Kasım 1946 tarihli sayısı, KDKE’yi meydana getiren Temmuz 1946 Birleşme Kongresi’ni haberleştiriyor ve Kongre manifestosunu yayımlıyordu: “Kendisine, bulunduğu milliyetçi beyanlara, uzlaşma ve sınıf işbirliği politikasına rağmen, Yunanistan Komünist Partisi, etrafında tarihin harekete geçirdiği ve son tahlilde proleter devrimin kuvvetleri olan güçleri toplamıştır.” Rodolphe Prager, Yunan Trotskistlerinin “ulusal harekete yönelik genel olarak umursamaz bir tutum” takındığını, bu hareketten uzak durduğunu ve iç savaş sırasında “mücadele eden iki hizbe de eşit şekilde hasmane” tarafsız bir tutumda bulunduğunu belirtiyordu: “Temel hata, kitle hareketinin güçlü şekilde filizlenen anti-emperyalist ve anti-kapitalist karakterini ve burjuvazinin ve Stalinizmin ötesindeki devrimci dinamiği fark edememek oldu. Bu gerçek konusundaki bilgisizlik, Trotskistlerin, Aralık 1944’teki çatışmanın, bir yanda Britanya emperyalizminin, diğer yanda ise Sovyet bürokrasisinin ve onun taraftarlarının bulunduğu bir mücadeleye indirgenemeyeceğini anlamasına engel oldu.” (R. Prager, *Les congres de la Quatrième Internationale*, 2. cilt, s.348-349, bkz. R. Prager, “The Fourth International During the Second World War”, *Revolutionary History*, cilt: 1, no: 3, Güz 1988, s. 33). Bu, cevaplama kolay bir soru değil. Uluslararası Sekretarya’nın arşivlerinde Yorgo Viçoris’in, Birleşme Kongresi’nin manifestosundan “Britanya birliklerini çekin” sloganının çıkartılmasını protesto eden ve manifestoda Trotskistlerin Stalinistler tarafından öldürülmesine dair tek bir kelime bulunmamasını “kabul edilemez” olarak değerlendiren bir mektubunu bulduk.

31. A. Kedros, a.g.e., s. 512.

32. R. Prager, a.g.e., s. 2. Bu giriş metni İngilizce çeviride yer almamaktadır.

33. L.D. Trotsky, “Bonapartism, Fascism and War”, a.g.e., s. 414.

34. a.g.e., s. 413.

35. Prager, a.g.e., s. 13-14.

36. a.g.e., s. 12.

37. a.g.e., s. 221-223.

38. J.P. Cannon, *Socialism on Trial*, New York, 1970, s. 167.

39. Van Heijenoort’un yazdığı bir makale *Fourth International*’ın Eylül ve Kasım 1942 tarihli sayılarında, metni bir “tartışma makalesi” olarak tarif eden bir editoryal notla birlikte yer aldı. Haziran 1941 tarihli “Avrupa nereye gidiyor?” başlıklı bir makalede, Loris, Hitlerci işgale karşı mücadeleye işçi sınıfının öncülük edeceğini belirtti. Ardından “ulusal” kurtuluş ile “toplumsal” kurtuluş, yani proleter devrimi arasındaki diyalektik bağı vurguladı ama ulusal kurtuluş hareketlerinden kaynaklanabilecek yanlısamları da eleştirdi. Bu makale *La Verité*’nin Ekim 1942 sayısında yayımlandı. Loris şöyle diyordu: “Marksistlerin görevi, hoşlarına giden şu ya da bu mücadele biçimini dayatmak değildir. Görev, tüm direniş ifadelerini derinleştirmek, genişletmek, daha sistematik kılmak, onlara örgütün ruhunu götürmek ve geniş bir bakış açısını onların gözünün önüne sermektir.” Bu makale Avrupalı “revizyonistleri” ulusal sorun konusunda eleştirir gözüküyor. 1942 tarihli makale ise daha çok SWP’nin tutumuna karşı bir polemige benziyor. Loris’in yazdığı belgelerden biri “Bolşevizmin öğretilerinden biri” olarak, sosyalizmin erdemlerine ışık tutmaya çalışmakla yetinen basit propagandaya yönelik horgörüsünü, “kitlelerin arzularını sezme ve ilerici yönlerinden yararlanma kapasitesi”ni ve “kitleleri muhafazakâr partilerinden ve önderlerinden koparacak faaliyetler yürütmeyi” bilmesini vurgular. Orijinal belgelerin çoğu IKD’nin *Üç Tez*’ine ve IKD’nin ulusal sorundaki tutumuna hasredilmişti. Diğer farklılıkları gizleyen açık revizyonizm içeren bu sorun ile burada ilgilenmedik. Her halükarda, temel belgeler Prager’in derlemesinin ikinci cildinde bulunuyor.

40. *La Révolution Française*, 1/1940, ile J. Rabaut’ın *Tout est possible*’deki (s. 343-344) diğer yorumlarını ve J.P. Joubert’in *Revolutionnaires dans la SFIO*’da (s. 224-226) yazdıklarını kıyaslayabilirsiniz.

41. Prager, a.g.e., s. 92-101 ve M. Dreyfus, “Les Trotskystes pendant la Deuxième Guerre Mondiale”, *Le Mouvement Sociale*, s. 20-22.

42. P Broué, “Chen Duxiu and the Fourth International, 1938-42”, *Revolutionary History*, cilt: 2, no: 4, İlkbahar 1990, s. 16-21.

43. SWP Merkez Komitesi’nin bu kararının metni *Quatrième Internationale*’in Eylül-Ekim 1944’teki 11., 12. ve 13. sayılarında “Perspectives and Tasks of the European Revolution” (Avrupa Devrimi’ne dair Perspektifler ve Görevler) başlığıyla yayımlandı. “Bu belgenin genel hattı ile Şubat 1944’teki Avrupa Konferansı’nın kararı arasındaki dikkat çekici uyum”u vurgulayan bir önsöz de bu metinle birlikte yayımlandı.

Devrimci Marksizm

44. Serge Lambert, “Tradition Révolutionnaire et ‘Parti Nouveau’ Communiste en Italie, 1942-45”, Siyaset Bilimi Tezi, Grenoble, 1985.

45. *La Verité*'nin 10 Şubat 1944 tarihli yasadışı sayısı, “Kızıl Ordunun Bayrakları, Kızıl Bayraklarımızla Birleşecek” manşeti ile çıktı. SWP'nin İç Bülten'inde (cilt: 8, no: 8) Felix Morrow bu makaleyi alıntılar ve Hindistan'daki Bolşevik-Leninist Parti, Belçika'daki *La Voix de Lenin*, Şili'deki *El Militante* ve benzerlerinin takındığı benzer tavırdan bahseder. Elbette hepsinin aynı şekilde tepki vermiş olması hepsinin ilkesel olarak anlaşığı anlamına gelmez. Muhafazakâr tepkileri ya da üzerlerinde etkili olan basıncı ifade ediyor olabilir.